

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0822U100043

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 04-01-2022

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дикань Богдан Олександрович

2. Dykan Bohdan O.

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 054

Назва наукової спеціальності: Соціальні та поведінкові науки. Соціологія

Галузь / галузі знань:

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 28-12-2021

Спеціальність за освітою: Соціологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 64.051.055

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, м. Харків, Харківський р-н., Харківська обл., 61022, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, м. Харків, Харківський р-н., Харківська обл., 61022, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації:

Коди тематичних рубрик: 19.71.05, 04.51.54

Тема дисертації:

1. Суб'єктність мобільних електронних пристроїв: природа, виробництво, практики
2. Subjectivity of mobile electronic devices: nature, production, practices

Реферат:

1. Актуальність теми зумовлена контроверсійною та парадоксальною ситуацією, за якої, з одного боку, відбувається та відтворюється масове розповсюдження мобільних електронних пристроїв для переважної більшості населення, а з іншого боку – падіння можливостей та здатностей формальних власників контролювати та усвідомлювати вплив пристроїв на себе до кінця та повністю. На гносеологічному ж рівні виникає протиріччя, за якого на рівні дискурсу та повсякденних практик людей мобільні електронні пристрої проявляють нові якості, тоді як соціологія не висунула досі підходу до визначення, вимірювання, дослідження, квантифікації та кваліфікації цих якостей. У першому розділі тексту дисертації здійснено розробку понятійно-категоріального апарату дослідження суб'єктності речей. Індивідуальна соціальна випрацювана суб'єктність інтерпртується як властивість соціалізованого актора, яка проявляється у здійсненні ним соціального акту, що виражає взаємообумовленість «Я»-ідентичності й історично обумовленої «Ми»-ідентичності цього актора та усвідомлення ним власної об'єктності (а отже, і меж соціальної суб'єктності – її обумовленості соціальними обставинами). Соціальна фабрикована суб'єктність –

це властивість соціального актора, яка проявляється у здійсненні ним соціального акту, що виражає домінування «Я»-ідентичності над «Ми»-ідентичністю, і що споживається через демонстрацію зовнішніх індикаторів «Я»-ідентичності та «Ми»-ідентичності актора. У якості уточнення цих категорій дано визначення таким поняттям, як соціальний акт носія випрацьованої суб'єктності та акт фабрикованої суб'єктності. Визначено природу та механізми виробництва індивідуальної соціальної суб'єктності (людини) та соціальної суб'єктності інститутів й речей (у тому числі мобільних електронних пристроїв). У другому та третьому розділах тексту дисертації досліджено, кориговано та верифіковано підходи до вивчення речей як частини соціального світу, зокрема, звужено межі соціальної суб'єктності речей, що не мала чітких кордонів у розробках Б. Латура, М. Каллона, Дж. Ло, К. Кнорр Цетіни та В. Вахштайна. Зокрема, важливим актором, що продукує такі дискурси, виступають сучасні медіа. Дискурс-аналіз заголовків новинних видань показав, що з 80 новинних заголовків, у яких згадувалися електронні пристрої або програмне забезпечення, 22 містили повідомлення з індикаторами фабрикації суб'єктності. Також було емпірично уточнено перелік інструментів фабрикації соціальної суб'єктності речей. Дискурс-аналіз інтернет-жартів дозволив вийти на такі інструменти, як антропоморфізація, емпатія, сексуалізація, визнання домінування (над людиною). Здійснено соціологізацію концепції «запускання явленості» речей М. Хайдеггера. При цьому її синтезовано з концепцією актантів Б. Латура. З вищенаведеного була сконструйована та верифікована гіпотеза «екзогабітусу», вибудована на базі поняття «габітусу» П. Бурдьє. У другому та третьому розділах також автор звертається до, верифікуюючи та інструменталізуючи: - теорії соціальних практик П. Бурдьє, В. Волкова, О. Хархордіна. - поняття «об'єктуалізації» К. Кнорр Цетіни. Уточнено, що феномен об'єктуалізації є наслідком реіфікації відносно соціальних інститутів та речей. - теорії реіфікації Дьйордя Лукача. Уточнено, що феномен реіфікації споріднений з описаними нами процесами фабрикації та окупації суб'єктності, є наслідком цих процесів. - теорії інституціоналізації П. Бергера та Т. Лукмана. Проаналізована спорідненість процесів інституціоналізації з процесами фабрикації та окупації суб'єктності. - методології метатеоретичного дослідження соціологічних категорій. У ході аналізу досліджень суб'єктності враховується соціально-історичний контекст розвитку різних поглядів на феномен суб'єктності. - теорії макдональдизації Джона Рітцера, у імплікаціях якої було виявлено та концептуалізовано процеси трансформації макдональдизації в уберизацію та амазонізацію. Процес уберизації розглянуто в рамках трьох кейс-стаді, які продемонстрували, що уберизація є важливим контекстом такої фабрикації суб'єктності людей, за якої фабрикована суб'єктність підміняє випрацьовану суб'єктність.

2. The urgency of the topic is due to the controversial and paradoxical situation in which, on the one hand, there is a mass distribution of mobile electronic devices for the vast majority of the population, and on the other hand - the decline of capabilities and ability of formal owners to control and understand. At the epistemological level, there is a contradiction in which at the level of human discourse and everyday practices, mobile electronic devices show new qualities, while sociology has not yet put forward an approach to defining, measuring, researching, quantifying and qualifying these qualities. In the first section of the dissertation text the conceptual and categorical apparatus of research of subjectivity of things is developed. Individual socially developed subjectivity is interpreted as a property of a socialized actor, which is manifested in the implementation of a social act, which expresses the interdependence of "I" -identity and historically determined "We"-identity of this actor and his awareness of his own objectivity (and hence boundaries of social subjectivity - its conditionality by social circumstances). Socially fabricated subjectivity is a property of a social actor, which is manifested in the implementation of his social act, which expresses the dominance of "I"-identity over "We"-identity, and consumed through the demonstration of external indicators of "I"-identity and "We"-identity of the actor. As a clarification of these categories, the definition of such concepts as the social act of the bearer of the developed subjectivity and the act of fabricated subjectivity is given. The nature and mechanisms of production of individual social subjectivity (human) and social subjectivity of institutions and things (including mobile electronic devices) are determined. The second and third chapters of the dissertation text explore, correct and verify approaches to the study of things as part of the social world, in particular, narrow the boundaries of social subjectivity of things that had no clear boundaries in the works of B. Latour, M. Callon, J. Lo, K. Knorr Cetina and W. Wachstein. In particular, modern

media are an important actor in producing such discourses. Discourse analysis of news headlines showed that of the 80 news headlines that mentioned electronic devices or software, 22 contained messages with indicators of fabrication of subjectivity. The list of tools for fabricating the social subjectivity of things has also been empirically refined. Discourse analysis of Internet jokes allowed to reach such tools as anthropomorphization, empathy, sexualization, recognition of dominance (over man). Sociologization of the concept of "triggering the appearance" of things M. Heidegger. It was synthesized with the concept of B. Latour's actants. From the above, the hypothesis of "exohabitus" was constructed and verified, built on the basis of the concept of "habitus" by P. Bourdieu. In the second and third chapters, the author also refers to, verifying and instrumentalizing: - theories of social practices of P. Bourdieu, V. Volkov, O. Kharkhardin. - the concept of "objectification" by K. Knorr Cetina. It is clarified that the phenomenon of objectification is a consequence of ratification in relation to social institutions and things. - György Lukacs' theories of reification. It is clarified that the phenomenon of reification is related to the processes of fabrication and occupation of subjectivity described by us, and is a consequence of these processes. - theories of institutionalization of P. Berger and T. Lukman. The affinity of institutionalization processes with the processes of fabrication and occupation of subjectivity is analyzed. - methodologies of metatheoretical research of sociological categories. The analysis of subjectivity studies takes into account the socio-historical context of the development of different views on the phenomenon of subjectivity. - John Ritzer's theory of McDonaldization, in the implications of which the processes of transformation of McDonaldization into uberization and amazonization were identified and conceptualized. The process of uberization is considered in the framework of three case studies, which demonstrated that uberization is an important context of such fabrication of human subjectivity, in which fabricated subjectivity replaces the developed subjectivity.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки:

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності:

Підсумки дослідження:

Публікації:

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації:

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Голіков Олександр Сергійович

2. Golikov Oleksandr Sergiyovich

Кваліфікація: д. соц. н., 22.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Зінчина Олександра Борисівна

2. Zinchina Oleksandra Borisivna

Кваліфікація: к. соц. н., 22.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Батаєва Катерина Вікторівна

2. Bataieva Kateryna Victorivna

Кваліфікація: д. філос. н., 09.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Хижняк Олександр Володимирович
2. Khyzhnyak Oleksandr Volodymyrovych

Кваліфікація: д. соц. н., 22.00.01**Ідентифікатор ORCID ID:** Не застосовується**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:****Код за ЄДРПОУ:****Місцезнаходження:****Форма власності:****Сфера управління:****Ідентифікатор ROR:** Не застосовується**Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Дейнеко Олександра Олександрівна
2. Deineko Oleksandra Oleksandrivna

Кваліфікація: к. соц. н., 22.00.04**Ідентифікатор ORCID ID:** Не застосовується**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:****Код за ЄДРПОУ:****Місцезнаходження:****Форма власності:****Сфера управління:****Ідентифікатор ROR:** Не застосовується**VIII. Заключні відомості****Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Сокурянська Людмила Георгіївна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Сокурянська Людмила Георгіївна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів****Реєстратор**

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Т.А.